

LIBANON 2017

**STUDIETURSRAPPORT
MELLEMKIRKELIGT STIFTSUDVALG, AALBORG STIFT
NOVEMBER 2017**

[HTTPS://AALBORGSTIFT.DK/STIFTET/STIFTSUDVALG/MELLEMKIRKELIGT-STIFTSUDVALG](https://aalborgstift.dk/stiftet/stiftsudvalg/mellemkirkeligt-stiftsudvalg)

**LIBANON 2017
STUDIETURSRAPPORT
MELLEMKIRKELIGT STIFTSUDVALG, AALBORG STIFT
NOVEMBER 2017**

INDHOLD

DAG 1: DE KRISTNE KIRKER I LIBANON	1
Besøg på Near East School of Theology	1
Middle East Council of Churches	5
Maria Lindhardt, Danmission om Libanon	7
DAG 2: DEN REFORMERTE KIRKE OG BESØG HOS ADYAN	9
Fire præster fra Syrien og Libanon	9
MP Bassem al Shaab,	14
Adyan – religiøs dialog	15
DAG 3: TUR TIL TYRE OG SAÏDA	16
Tyre (Tyros)	16
Saïda (Sidon)	17
DAG 4: TURISTER I BYBLOS OG HARISSA	20
Besøg i Byblos	20
Jomfru Maria i Harissa	20
DAG 5: MØDE MED MUSLIMERE OG ARMENERE	21
Møde med muslimske ledere	21
Besøg hos Den armenske Kirke	27
DAG 6: GUDSTJENESTER	30
Protestantisk gudstjeneste søndag formiddag	30
På besøg i Tripoli	31

DAG 1: DE KRISTNE KIRKER I LIBANON

Besøg på Near East School of Theology

Kristendommen i Libanon

Dr. Georg Sabra redegør for udviklingen af de kristnes tilstedeværelse i Libanon og Mellemøsten:

Fra Ny testamente ved vi, at der har været kristne i Libanon, Tyrus og Sidon, fra før NT blev skrevet. Der var kirker og biskopper og en stor domkirke i Tyrus, som man endnu ikke har fundet. Kirkefaderen Origenes er begravet under denne.

Dr. Georg Sabra, NEST.

Foto: Hans W. Bøcher

Fra det 5. til det 13 århundrede udgjorde de kristne en majoritet af befolkningen i Mellemøsten

Fra det 13. til 16. århundrede udgjorde de kristne 6-7% af befolkningen i Mellemøsten. Det var en konsekvens af korstogstiden.

I 1914 udgjorde de kristne 20-25% af befolkningen i Mellemøsten.

I 2015 udgjorde de kristne 5-6% af befolkningen i Mellemøsten.

Omkring det 7. århundrede konverterede mange til Islam.

Fra 1516 til 1920 havde man den osmanniske muslimske periode, hvor de kristne voksede i antal frem til 1914.

Fra 1920 til 1943 havde man det fransk-engelsk mandatområdes periode.

I 1943 blev Libanon uafhængigt med en nationalpagt mellem kristne og muslimer.

Nationalpagten var resultat af masser af forhandling. Kristne skulle ikke vende sig mod Europa. Muslimer skulle ikke vende sig mod Østen. For hver 5 muslimer i parlamentet skulle der være 6 kristne. I dag er det 50/50. Præsidenten skal stadig være kristen. Premierministeren sunnimuslim. Formanden for parlamentet skal være shiit, og militærchefen skal være kristen.

Dr. Georg Sabra karakteriserer dette system som det mindst onde. Demokrati i europæisk forstand vil ikke være en reel mulighed i Libanon.

Bortset fra koptiske katolikker findes stort set alle kristne konfessioner i Libanon:

- Maronitter
- Græsk ortodokse
- Græskkatolske
- Armensk ortodokse
- Armensk katolske
- Protestanter
- Syrisk ortodokse
- Syrisk katolske
- Romerskkatolske
- Assyrere
- Koptisk ortodokse
- Kaldæere

Af muslimer er der:

- Sunnier,
- Shiitter,
- Drusere,
- Ismaelitter
- Alavitter.

Desuden er der 40.000 jøder, som ikke gør sig synlige.

Det unikke ved kristne i Libanon er

1. De kristne ville Libanon
2. Libanon har været tilflugtssted for kristne igennem århundreder.
3. Libanon har den højeste andel af kristne i Mellemøsten
4. Der er religionsfrihed. Man kan skifte tro i Libanon. Det er beskyttet ved lov.

5. Alle konfessioner er repræsenteret undtagen koptiske katolikker.
6. Eneste land, hvor sunnier og shiitter er blandede.
7. Eneste land i Mellemøsten, hvor alle er lige for loven, uanset religion.
8. Det er det land, hvor der er den frieste dialog mellem kristne og muslimer. Man kan stille alle spørgsmål.

De kristnes fremtid i Libanon og Mellemøsten afhænger af, hvordan Islam udvikler sig:

- Kan der være lige vilkår for alle i et islamisk samfund?
- Udvikler Islam sig i retning af adskillelse af stat og religion?
- Udvikler Islam sig i retning af reel selvkritik?
- Udvikler Islam sig i retning af reformer
- Osv.?

Dr. Georg Sabra ser ikke optimistisk på fremtiden. Libanon har et arabisk ansigt, men ikke kun arabisk kultur. Politisk er det arabisk. Kulturelt er det blandet med græsk.

Hvis man spørger muslimer, om de er arabere, svarer de ja. Hvis man spørger de kristne er svaret blandet – politisk og sprogligt ja, men religiøst og kulturelt nej. Byernes navne er græske. De er libanesere!

Konflikten mellem sunnier og shiitter er en konflikt mellem to elefanter, hvor de kristne er mus, der bliver trampet ned.

De kristne, der flygter til Libanon i dag er på vej til andre lande.

Vores evt. hjælp skal være rettet mod, at alle kan leve i fred med hinanden, hvad enten vi beder for dem eller hjælper økonomisk.

Mission er ikke at omvende, banke på døre eller prædike.

Mange muslimer efterspørger reformer af Islam, men det kan ikke betragtes som en bevægelse. Det er for farligt at sætte ord på det.

Near East School of Theology (NEST)

NEST er et reformert, anglikansk, luthersk seminarium, der uddanner teologer. Størstedelen af de studerende er syrere.

NEST formulerer behov i kirkerne. De praktiserer masser af dialog, også med muslimer.

Shake Geotcherian fortæller om NEST som kristent resourcecenter, der har uddannet lægfolk og kirkeledere siden 2008.

Kurserne er rettet mod søndagsskolearbejde, ungdomsarbejde, ledere af bibliodrama, kvindearbejde, teknologisk træning af kirkeledere, overlevelseskurser, historiefortælling og lederskabstræning af syrere og irakere.

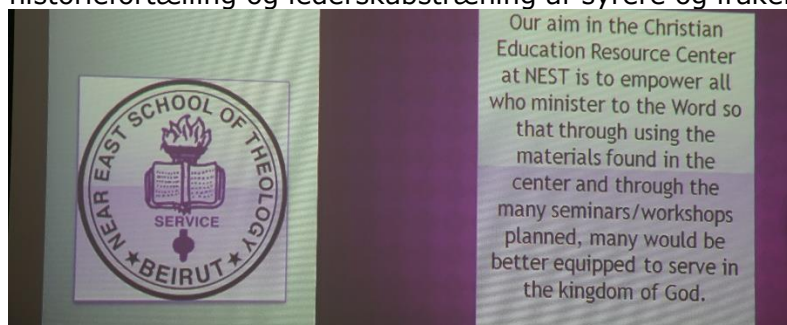

Foto: Hans W. Bøcher

Kurserne er for alle nationaliteter og konfessioner og har begrænset deltagerbetaling. Danmission og andre partnere bidrager økonomisk. Kurserne er korte, men længere i sommerferien.

Kontakt med skolens elever

Efter formiddagens koncentrerede foredrag deltog vi i andagt sammen med de studerende, hvor Dr. Georg Sabra var pianist og Agnete Holm bidrog med refleksion om at lytte.

Uformelle samtaler efter foredragene.

Foto: Marianne Uggerhøj

Vi indtog frokost sammen med de studerende, hvor vi havde en del forskellige oplevelser, afhængigt af hvem vi kom til at tale med. Jeg talte med en kvindelig studerende, palæstinenser fra Østjerusalem. Hun var meget målrettet og regnede med at blive den første kvindelige palæstinensiske præst. Der har været mulighed for det i en del år, men ingen af de kvindelige studerende har fuldført studierne indtil nu. Hun planlagde at afslutte studierne i Tyskland. Hendes far er udnævnt til biskop i Jordan og Palæstina fra 1. januar 2018

efter Yonan. Hun havde skaffet jordansk pas for at kunne rejse.

Benedikte Kühle

Middle East Council of Churches

Vi besøgte MECC (Det mellemøstlige kirkeråd) i organisationens hovedkvarter, hvor generalsekretæren father Michel Jalakh tog imod os. Agnete indledte med at sige at vi er kommet for at lytte, og at vi gerne vil blive bedre til at lytte.

Father Michel er meget glad for denne indledning. Han er lige kommet hjem fra en konference med folk fra universiteterne i Europa og Amerika. De var samlet for at tale om flygtningekrisen i Europa.

Father Michel blev noget indigneret. Hvis de skulle tale om flygtninge, så burde de lytte til erfaringerne fra Libanon. Fra dem, der om nogen har erfaringer med denne problemstilling. Libanon huser 1 million flygtninge fra Syrien ud over alle de palæstinensiske flygtninge, de har huset siden staten Israel blev dannet. Vi skal lytte til dem og ikke medierne. Medierne er for overfladiske.

Generalsekretær i MECC, Fat her Michel Jalakh Foto: Hans W. Bøcher

MECC består af 4 familier af kristne kirker:

- Den katolske kirke (7 forskellige katolske kirkesamfund)
- Den ortodokse kirke (4 byzantinske kirkesamfund)
- Den orientalske ortodokse kirke
- Den evangeliske kirke (16 kirkesamfund)

Kun én kirke i Mellemøsten er ikke med. Det er den assyriske kirke. De er dogmatisk for uenige, men de samarbejder og deltager i mange programmer sammen.

På et tidspunkt var MECC meget trængt økonomisk. Nærmest bankerot. Men patriarkerne (de forskellige kirkes

overhoveder) ville ikke høre tale om at lukke MECC, for så mistede de kristne i Mellemøsten deres stemme!!! I dag er økonomien god.

Møde med Generalsekretæren i MECC, Fat her Michel Jalakh

Foto: Chr. Roar Pedersen

MECC's formål og program

MECC's kommunikationen foregår dels som dialog mellem de forskellige kristne kirkesamfund (økumeni) og dels som dialog med muslimer. Når muslimer ønsker at drøfte noget med eller vedrørende de kristne i Mellemøsten, så kontakter de MECC.

MECC's hjælpeprogrammer (incl. nødhjælp) udføres sammen med hjælpeorganisationer fra andre lande, fx samarbejdet med Danmission.

Der er så mange opgaver, at man nu opretter en vice-generalsekretær-stilling. Den besættes af en kvinde som skal forstærke det økumeniske samarbejde. Stillingen som generalsekretær for MECC går på skift hver 4. år mellem de fire familier. Der kan dog forlænges med ekstra fire år.

MECC's budskab til de kristne i Mellemøsten og Libanon i særdeleshed er, at kristne skal blive i landet, for der er stor brug for dem! De skal bl.a. vise, at det gennem dialog er muligt at eksistere fredeligt side om side i en globaliseret verden. Europa har brug for at lære af de libanesiske kristne, at det kan lade sig gøre.

Antonio Universitetet har rigtig mange muslimske studerende selvom universitetet er kristent. Det er ikke let at leve sammen med muslimer, men muslimerne bliver mere åbne af at leve sammen med kristne og af at gå på deres uddannelsesinstitutioner. Der findes muslimer, der arbejder for en reform af Islam. Der er ikke mange, men de er der.

Det var nu tid til spørgsmål, og der blev stillet en lang række. Her gengives to:

Bruce spurgte om Irans muslimer er mere åbne end sunnier. Der er en del, der bliver kristne. Det blev bekræftet at de ER mere åbne. Men deres omvendelse er ikke altid ægte. Måske er det for at opnå noget?

Johan spurgte, om det er svært for kristne libanesere, at vedkende sig, at de er arabere? Svaret var ja, fordi man ofte opfatter en araber som en, der er muslim. Og det er de libanesiske kristne jo ikke. De kan f.eks. se på sig selv som fœnikere, der er mere vestligt orienterede.

Johannes spurgte: når I taler med EN stemme, hvad siger I så? Fader Michael svarede, at det ofte er meget svært og meget delikat! Men når muslimerne vil en kristen stemme, sender de bud til MECC

Mathilde Bloch Schou

Maria Lindhardt, Danmission om Libanon

I Libanon bor nu ca. 4 millioner Libanesere, 300.000-400.000 palæstinensiske flygtninge og ca. 1 million syriske flygtninge.

Indtil 1. Verdenskrig var Libanon en del af Syrien. Det er et ungt land som ikke har en lang historie. Der er ikke nogen "samlet national historie".

Landet er stadig præget af den blodige borgerkrig, der fandt sted 1975-1990. Der er stadig åbne sår, og krigen er ikke rigtig blevet afsluttet.

Maria Lindhardt, Danmission i Libanon

Foto: Hans W. Bøcher

Mange gange er der sket konfrontationer i Libanon. I 2006 bombede Israel det sydlige Libanon, I 2007 var der en konfrontation mellem dem libanesiske hær og en gruppe terrorister, I 2008 havde man nogle politiske uoverensstemmelser. Hver gang der har været konflikter og konfrontationer er det blevet løst i Doha.

Alt er præget af at klient-forhold. Klienten har brug for sin patron (faderskikkelse), som sørger for at man får uddannelse, job osv. mod til gengæld at få troskab og lydighed. Man bliver i sin lille gruppe og hjælper hinanden til gode positioner.

Der er 17 anerkendte religiøse sekter i Libanon (der er flere sekter, men de er meget små. Maronitterne er den største kristne gruppe, derefter græsk-ortodoks, derefter alle andre. De kristne libanesere distancerer sig fra den arabiske verden, da det ofte forbindes med Islam.

Den syriske konflikt og flygtningene herfra har udviklet sig til en nedtur for Libanon. Libanon og Syrien har altid haft tætte bånd og en stærk solidaritet med hinanden. Det gav særlige problemer, at der første omgang kom en stor gruppe flygtninge fra den syriske middelklasse, hvilket resulterede i flere biler i gaden, mangel på skolepladser, dyrere levevilkår - huspriser, mangel på arbejdspladser osv.

Libanon vil helst ikke lave flygtningelejre, da de er bange for, at de bliver permanente.

Den 4. november (få dage før vores ankomst) trak Libanons premierminister sig pga. Irans (Hizbollahs) stigende indflydelse i landet - reelt er det blevet dikteret fra Saudi Arabiens side. Pt. Afventer man hvad der sker. Man formoder, at han tilbageholdes i Saudi Arabien pga. anklager om korruption.

Partierne har ingen politiske programmer. De er der for at sikre deres religiøse gruppe så stor indflydelse som muligt. I realiteten fungerer demokratiet derfor ikke.

Der er mange penge i Libanon. Stor rigdom men også stor fattigdom. Meget hvidvaskning af penge.

Danmission forsøger at skabe og udvikle et interreligiøst samarbejde og en dialog mellem kristne og muslimer i Mellemøsten.

Trine Hausgaard Ubbesen

DAG 2: DEN REFORMERTE KIRKE OG BESØG HOS ADYAN

Fire præster fra Syrien og Libanon

Den reformerte kirke er organiseret som en synode med navnet: Evangelical Synod of Syria and Lebanon (NESSL).

Indledning og introduktion

Vi blev budt velkommen og af Generalsekretær Joseph Kassab Ghantous og Rev Najla Kassab. (som vi mødte i Ravnshøj først i september), samt Rev. Hadi som alle fortalte om kirken og dens historie.'

Den reformerte kirke (presbyteriansk) kom til Libanon i første del af 1800 tallet med amerikanske missionærer, som var udsendt til kristne, jøder og muslimer i Mellemøsten.

De begyndte med mission blandt de kristne og nåede ikke videre ud. De blev ikke modtaget særlig godt. De kom fra en vestlig teologisk sammenhæng og rejste mod øst, medens den Maronitiske kirke med rødder i østlig teologisk tradition havde orienteret sig mod vest. (Den romersk katolske kirke).

I 1959 forlod de amerikanske missionærer landet, og kirken organiserede sig som en selvstændig synode. (kirkeråd). Kirken finansierer sit arbejde gennem skoler. I alt 10 med ca. 10.000 elever. Desuden driver kirken 5 skoler for syriske flygtninge. Menighederne er generelt fattige.

I dag er der 35 kirker fra syd til nord. Tre af kirkerne har man ikke adgang til pga. krigen. Kirkerne besøges i stigende grad. Aleppo menigheden er vokset fra 50 før til 200 efter krigen. Det sker på trods af, at mange er flygtet. Der er også eksempel på at kirken følger med de kristne på flugt.

Der mangler præster i Syrien. Én præst skal betjene fem menigheder som geografisk dækker et meget stort område. Opgaverne er blevet flere og ressourcerne færre. Derfor uddannes lægfolk til at varetage præsteopgaver. I øjeblikket er 21 under uddannelse med støtte fra Danmission.

Der er brug for protestantisk teologi i Mellemøsten siger Joseph Kassab. Kirken er et sted for håb. Protestanterne bidrager væsentligt i Libanon med syn på menneskerettigheder og demokrati. Det Nye Testamente er blevet skrevet i krisetider og har en kriseteologi, som er relevant i dagens mellemøstlige kontekst.

Kirkens opgave nu er at blive ved med at være kirke. Gud er i kirken. Han mangler udenfor! Kirkens skal nu forberede sig på at være kirke efter krigen. Er det nok med det daglige brød eller skal der mere til (materielle behov eller også spirituelle religiøse?) Han gav stærkt udtryk for, at besøg som dette på græsrodsplan er velkomne.

Intet kan sikre de kristnes overlevelse i Mellemøsten.

Pastor Najla Kassab fortsatte i dette spor. Hun takkede for, at vi var der for at være sammen med menighederne.

Krigen skærper sansen for det væsentlige. Krigen skærper sansen for spiritualitet. Gud er vort tilflugtssted. Hun

mindede om flygtningecitaterne fra mange salmer i GT.

Humanitær hjælp er vigtig, men spiritualitet er vigtigere, og det er vigtigt, at vi ikke udvikler os til bare at være NGO'er. Kirkerne søger at opmuntre alle, kvinder og unge til at blive i deres land. Der kommer nu det dobbelte antal til synodens arrangementer, som holdes i både Libanon og Syrien.

Najla Kassab mener, at arbejde for fred kræver at man arbejder med kvinder.

Præsident for Verdenssammenslutningen af Reformerte Kirker Najla Kassab og Generalsekretær i NESSL, Joseph Kassab-Ghantous

Foto: Hans W. Bøcher

Synoden holder sine konferencer i både Libanon og Syrien og gør sig overvejelser om, hvordan kirken kan være bro i forsoningsarbejdet?

Vigtigt at fastholde kontakten med syrere, som er flygtet til Europa for at holde døren åben, så de kan vende de tilbage til Mellemøsten, hvor der er brug for dem i både samfund og kirke.

De 4 præster fra Syrien og Libanon.

På 10 og ikke som planlagt, 20 minutter skulle de tilrejsende præster nu fortælle om teologiske, spirituelle og praktiske udfordringer ved at være kirke i Syrien og Libanon.

Salam Hanna fra Latakia, Syrien.

Latakia ligger i det nordvestlige hjørne af Syrien, nord for Libanon, som vender ud mod Middelhavet. – Her har der indtil nu været fred og det har derfor været tilflugtssted for flygtninge.)

Kirken er grundlagt i 1850. Den driver 2 skoler. Der er kommet mange flygtninge siden 2013. Byen har modtaget 1 mil. internt fordrevne flygtninge. Derfor er der behov for nødhjælp, mad og brændstof. De får støtte fra kredse i USA og EU.

Pastor Salam Hanna fra Latakia, Syrien, i samtale med Johny Kurt Andersen og Ruth Smed Folmersen. Foto: Hans W. Bøcher

I kirken samles 400 familier, også fra andre kirkesamfund og muslimer. Der er 100-200 til gudstjeneste hver søndag. Det er en meget aktiv kirke med mange kirkelige aktiviteter for børn, unge og voksne. Der er kor og spejdere. Folk søger kristen tro og fællesskab.

Evangelisering et følsomt ord. De evangeliserer i levevis, handling, det gode eksempel a la Frans af Assisi ("Man skal evangelisere hele tiden, på alle måder, om nødvendigt med ord"). Derfor høster kirken anerkendelse.

Den politiske situation er meget kompleks. De løser små lokale problemer. De forventer kun vanskeligheder efter krigens afslutning.

Mufid Karajilly fra Homs. Syrien.

Homs ligger nordøst for, meget tæt på Libanon.

Mufid Karajilly indledte med Matt. 16.18. "Og jeg siger dig, at du er Peter, og på den klippe vil jeg bygge min kirke, og dødsrigets porte skal ikke få magt over den". Han viste billeder fra sin kirke i et oplæg beregnet til 20 minutter. Der var fotos af den ødelagte kirke i 2012 og af den nu genopbyggede kirke.

Kirken er grundlagt i 1855. Den sidste gudstjeneste før krigen blev afholdt den 29. januar 2012. Herefter overtog ekstremister magten og 60.000 kristne flygtede fra byen. Kirken og nabomoskéen blev ødelagt. Ekstremisternes kontrol varede indtil 10. maj 2014, og kirken blev genindviet 24. dec. 2015.

Man holdt en stor fest i anledning af reformationsjubilæet med deltagelse af bla. den græsk ortodokse biskop, hvilket dokumenterer det økumeniske samarbejde i byen.

Det er nu en levende kirke med mange aktiviteter: Der er en stor evangelisk skole med 1500 studerende. 50 % er kristne. 37 % er kvinder.

Kirken har et hjem for ældre, som drives af katolske nonner. Desuden arbejder den med forskellige aktiviteter som brobygning mellem kristne og muslimer.

Pastor Mufid Karjilly, Homs, Syrien

Foto: Hans W. Bøcher

Ingen kan garantere kristnes forbliven i Mellemøsten. Den religiøse situation er fastlåst i Syrien, hvor man ikke kan skifte religion.

Mufid Karajilly sluttede med Esajas 54.10: "For bjergene kan røkkes og højene vakle, men min troskab mod dig røkkes ikke, og min fredspagt vakler ikke, siger Herren, der viser dig barmhjertighed".

Rola Sleiman fra Tripoli i Libanon.

Tripoli ligger i det nordlige Libanon og er Libanons næststørste by med en halv million indbyggere. Den reformerte kirke er her en lille kirke med 80 medlemmer.

Pastor Rola Sleiman, Tripoli, Libanon

Foto: Hans W. Bøcher

Borgerkrigen 2012 – 2014 hærgede byen, hvor Alawitter og Sunnier bekrigede hinanden og havde sammenstød i byen ca. 22 gange. Der er en stor palæstinensisk flygtningelejr som man må holde sig på afstand af. Mange kristne emigrerede under borgerkrigen, og kirkens medlemstal blev reduceret med 50%.

Kirken har en stor skole for 1000 børn. Den blev grundlagt i 1873 og er beliggende midt i byen. I dag er der bygget en ny flot skole med plads til ca. 1500 elever, dog endnu med kun 1000 elever. Den er for både kristne og muslimske børn. Børnene er glade for at gå der. I den offentlige bliver man slået!

I den gamle skolebygning holdes skole for 95 syriske flygtningebørn, der alle er muslimer. De undervises af frivillige.

Ramzi Abu Assali fra Zahle i Libanon

Zahle er en by i Beqaadalen i Libanon. Kirken blev grundlagt i 1860 af missionærer fra USA. I byen bor alle slags kristne, og der er omkring 50 kirker med forskellige konfessioner. Området omkring byen er muslimsk.

Efter borgerkrigen er antallet af kristne reduceret. Nu er der et flertal af muslimer på grund af emigration og lav fødselsrate blandt kristne.

Pastor Ramzi Abu Assali, Zahle, Libanon.

Foto: Hans W. Bøcher

Kirken har 3 skoler for flygtningebørn, hvor der undervises i 2 holds drift. Skoledriften ses som et kristent vidnesbyrd. Der er ikke nogen personlig evangelisering.

Kirkens og de kristnes situation synes fastlåst. – Ingen gejst at spore.

Efterfølgende sagde Hadi Ghantous fra Synoden som svar på stillede spørgsmål, at der politisk ikke er noget alternativ til Assad. Der kommer en forandring, men måske til det værre.

Han håber på en stat med tolerance. "Vi får det ikke bedre – men vi må arbejde for vore børns fremtid". Den største udfordring er at forblive kirke, udvikle kirken, udvikle teologien svarende til situationen. Synoden prøver at opmuntre præster og lægfolk og underviser dem. De er optimistiske, de ser Gud arbejde. De vil gerne blive i landet og give håb.

Johannes Kühle

MP Bassem al Shaab,

MP Bassem al Shaab er det protestantiske medlem af parlamentet. Han udfoldede de politiske udfordringer for Libanon med 5 dynamikker:

- 1) De kristne behøver beskyttelse.
- 2) Palæstina – Israel konflikten er årsag til at 220.000 Palæstinensere bor i Libanon, - i flygtningelejre.
- 3) Iran med sit teokrati står for en konservativ tænkning og påvirkning i hele området.
- 4) Sunni – "revival" med det arabiske forår, jf Ægypten.
- 5) Shiah vinder terræn. Irak invasionen blev en katastrofe for de kristne. Der er ingen kristne tilbage i de områder, som Isis har behersket.

MP Bassem al Shaab.

Foto: Hans W. Bøcher

Nogle pointer:

Libanon er hjemland for Maronitterne – men ikke for de kristne i Mellemøsten. Det betyder, at de kristne på flugt ikke har søgt til Libanon men videre til Europa og Amerika. En tredjedel af befolkningen er Maronitter.

De libanesiske, protestanter kan være det formidlende led mellem den vestlige og den østlige kirke (antagelig den maronittiske kirke over for den græsk ortodokse kirke). Protestanterne er både arabere, libanesere og syrere.

Bassem al Shaab er optimistisk mht fremtiden. For 5 år siden så det hele håbløst ud. Krigen flygtningene osv., men nu har Libanon klaret det. Måske en fordel at mange politikere er de

samme som under den libanesiske borgerkrig. De har kæmpet for at undgå ny borgerkrig.

Antallet af flygtninge er nu reduceret fra 1,2 til 1 million. – mange er rejst til andre lande, og nogle flytter tilbage nu.

Flygtninge har adgang til skoler og hospitaler. Nogle skoler har fordoblet elevtallet, og lærerne arbejder mere til samme eller lavere løn.

Flygtningene medbringer polio, hepatitis og TB, hvilket belaster sundhedsvæsenet. Men situationen er under kontrol. Arbejdsmarkedet er presset. Flygtningene tager arbejde til en mindre løn osv. Sunniflygtninge bor i sunni områder og shiitter i shia områder, men der er ikke oprettet nye flygtningelejre.

Optimisme knytter sig til den reformerte kirkes velfungerende skoler, som uddanner både kristne og muslimer børn og unge med udgangspunkt i nogle gode menneskelige værdier. Protestanterne er dem, der har størst åbenhed. De kristne er ikke et parti. De er forskellige politisk i modsætning til shiitterne som er et parti.

Alle religiøse grupperinger har en TV-kanal og kæmper for at bevare dem. Den svageste kanal er regeringskanalen.

Johannes Kühle

Adyan – religiøs dialog

Vi mødte i en maronitisk kirke den tværreligiøse netværksorganisation Adyan, der blev etableret i 2006, og som arbejder med at fremme dialog, mangfoldighed, solidaritet og menneskelig værdighed i Libanon, Mellemøsten og internationalt. Deres mål er at fremme pluralisme, inkluderende borgerskab, styrkelse af lokalsamfund og åndelig solidaritet.

De arbejder med metoder, de selv har udviklet inden for uddannelse, medier, politik samt interkulturelle og interreligiøse relationer.

Mødet med Adyan indledtes med en præsentation af organisationen ved dens formand Fr. Fadi Daou, som er kristen, og næstformanden Dr. Nayla Tabbara, der er muslim.

Derefter faciliterede en lille gruppe unge mennesker dygtigt en række gruppedrøftelser med studieturens deltagere og en gruppe lokale kristne og muslimer om tro og religion.

DAG 3: TUR TIL TYRE OG SAÏDA

Tyre (Tyrus)

Efter en længere bustur nåedes vi til den evangeliske kirke i Tyre, som er en kirke under den reformerte synode.

Foto: Hans W. Bøcher

Her blev vi modtaget af Youmma Boustani, som var en fantastisk engageret og levende person. Hun berettede om skolens virke med de syriske flygtningebørn og deres familier. Skolen havde et godt samarbejde med de muslimske familier, som var trygge ved og glade for at sende deres børn i en kristen skole.

Derefter viste hun os skolens tre klasser med elever fra 3 – 12 år. Skolen havde dagen før modtaget en 14. årig dreng, som var uden for skolens aldersgruppe. Han havde brug for hjælp og var derfor blevet optaget alligevel.

Foto: Hans W. Bøcher

Børnene virkede glade for skolen, hvor de blev undervist i arabisk, engelsk og matematik. De fik et solidt måltid mad en gang om dagen, da nogle af forældrene havde svært ved at få deres økonomi til at hænge sammen, så de havde problemer med at bespise børnene. Skolens personale kunne også se, at nogle af børnene engang imellem tog noget mad med hjem til deres søskende.

Det var en positiv oplevelse at se og møde en gruppe glade og friske børn, som virkelig så ud til at trives i en tilværelse som de ikke selv havde valgt.

Under besøget i en af klasserne blev vi præsenteret for et par barneskæbner. En dreng fortalte, at det dejlige ved at gå her på skolen var, at man ikke blev slået. En anden havde mistet kontakten til begge sine forældre, som var blevet kidnappet og han vidste ikke hvor de var i dag. Han var blevet bragt til Libanon af sin onkel.

Da vi forlod bygningen, mødte vi en amerikansk missionær, som havde været i området sammen med sin familie i nogle år. Han opsøgte de muslimske familier i deres hjem og udførte en meget direkte mission over for disse familier. Hans holdninger og arbejde var meget atypisk for alt hvad vi havde hørt fra de kristne libanesere, hvor dialog og samarbejde var det primære i deres forhold til muslimerne.

Johny Andersen

Saïda (Sidon)

Havnebyen Saïda – eller på dansk Sidon – ligger på kysten, cirka 40 kilometer syd for Beirut. Byen ligger i et grønt og frodigt område, omgivet af citrus- og bananplantager. I jernalderen var byen handels- og magtmæssigt den vigtigste by i Fønikien. Alligevel blev byen i 332 f.Kr. erobret af Alexander den Store. Også i hellenistisk-romersk tid spillede Saïda en central rolle som handelsby.

Saïda nævnes hele 29 gange i Bibelen; mest interessant – og meget konkret for vores besøg – i ApG 27, 3-4, der fortæller, at Paulus på sin vej som fange fra Lilleasien til Rom, ca. 58 e.Kr., lagde til i byen, hvor han overnattede og mødte apostlen Peter. Århundreder senere er der netop på dette sted rejst en kirke.

Saïda har således adskillige arkæologiske levn; blandt andet også flere velbevarede korsridderborge.

Under den Libanesiske Borgerkrig (1975-90) blev Saïda stærkt ødelagt. I dag er byen genopbygget, blandt andet gennem midler fra den tidligere premierminister Rafik Hariri (1944-2005), der selv er født i byen.

Eftermiddagens besøg i "The National Evangelical Presbyterian Church in Saïda" som er byens evangeliske kirke står i skarp kontrast til formiddagens levende møde med Ms. Youmna Boustani og den evangeliske kirke i Tyrus med dens lille skole for syriske flygtninge. Hvor kirken og skolen i Tyrus sprudlede af liv og initiativ, midt i de store opgaver med at fastholde en kristen menighed og støtte og hjælpe strømmen af syriske flygtninge, lod det til, at Rev. Michael Sbeit i Saïda umiddelbart havde resigneret og erkendt, at menigheden i dag stort set var væk.

Mødet i det store kirkerum fra midten af 1960'erne blev indledt med de første strofer af Grundtvigs 'Blomstre som en rosegård' (DDS 78). Herefter fortalte Rev. Michael Sbeit og Elham Abou Absi fra det, der svarer til kirkens menighedsråd: Kirken blev grundlagt i 1849 af de første amerikanske missionærer i området, Rev. William Eddy og George Ford. Omtrent hundrede år senere blev den gamle kirkebygning solgt og en ny opført og indviet i 1959 ved siden af kirkens nybyggede skole og lærerboliger. Menigheden talte da cirka 110 medlemmer. Den 27. marts 1985 nåede borgerkrigens konflikter for alvor også Saïda, og præsten og hans familie måtte forlade byen sammen med størstedelen af menigheden. Præstens bolig blev besat og omdannet til skole

for oprørerne. Alle dokumenter og papirer på kirkens kontor blev brændt. Orgelet blev kastet på gaden, og selve kirken omdannet til benzinstation (!).

Først seks år senere, i 1991, fik den libanesiske hær kontrol over situationen, og alle besatte ejendomme blev returneret til de retmæssige ejere. Menigheden bestod da af blot 22 medlemmer! — Med Elham Abou Absis ord: 'The war has damaged the inside of people. Most Christians have left' ('Krigen har ødelagt menneskenes indre. De fleste kristne er rejst').

På en gennemsnitlig søndag kommer der i dag cirka 25 i kirke, vel at mærke ud af menighedens i alt cirka 40 medlemmer, der er fordelt på få familier. Alligevel kæmper Elham Abou Absi for sin sag, og nægter at følge efter dem, der er rejst.

Arbejdet med at genopbygge kirken foregår i dag under rev. Michael Sbeit og den unge sydkoreanske missionær Hajun Lee, der - ud over at stå for kirkens kvindearbejde - to-tre gange om ugen besøger syriske flygtningefamilier i området.

Hver uge inviterer kirken områdets kvinder til sy-værksted, hvor der blandt andet syes servietter og tæpper. Mandag, tirsdag og onsdag formiddag driver kirken 'After School Class' for ti syriske flygtningebørn. Her hjælper frivillige børnene med lektierne, der ofte volder vanskeligheder, fordi undervisningen i Libanon — hvis de er så heldige overhovedet at gå i skole, foregår på engelsk og fransk. Kirken står desuden bag et projekt for ti syriske kvinder, der gennem mikrolån får mulighed for at skabe egen sy-virksomhed.

Under hele besøget gennembores luften flere gange af skudsalver. Hverken præsten, Hajun eller Elham lod sig dog mærke af de uhyggelige lyde: - Der er nok bare fest i flygtningelejren på den anden side af vejen, lød forklaringen. Besøg kirken på facebook:

Efter det lidt forstemmende besøg i kirken, tog Elham Abou Absi os med til den privatskole National Evangelical Institute for Girls & Boys, som er en af de nationale evangeliske synodeskoler i Libanon. Skolen blev grundlagt i 1986, da de to gamle skoler, Sidon Evangelical School for Girls (grundlagt 1862) og Gerard Institute for the Boys (1881), blev lagt sammen. Skolen råder over en række velholdte, stolte bygninger (både nye og ældre gennemrenoverede), der rummer hhv. pre-elementary school, børnehave og vuggestue, elementary school (1. til 6. klasse), intermediate classes (7. til 9. klasse) og secondary school, som svarer til det danske STX. Hertil kommer en række videregående uddannelser inden for forskellige fagområder.

Besøget på skolens compound med de velplejede sportsarealer og den lange række af hvide skolebusser, klar til at hente og bringe elever, stod i bemærkelsesværdig

kontrast til besøget i den ydmyge National Evangelical Presbyterian Church og den lille skole med plads til 10 flygtningebørn. Begge skoler står under synoden. Besøg skolens hjemmeside: www.neigb.net

Skt. Peter og Paul-kirken, Saïda

Ifølge ApG 27,1-3 blev apostlene Peter og Paulus genforenet netop på det sted, midt i souk'en, Saïdas gamle markedsgader, hvor Skt. Peter og Paul-kirken ligger i dag. Kirken er et lille undseeligt rum med et lille alter og en enkelt bænk, umiddelbart til højre for indgangen til den noget større Skt. Nikolaj-katedral.

v1 Da det nu var afgjort, at vi skulle sejle til Italien, blev både Paulus og nogle andre fanger overladt til Julius, en officer fra den kejserlige hærafdeling. v2 Vi gik om bord i et skib fra Adramyttion, som skulle anløbe byerne på Lilleasiens kyst, og afsejlede; sammen med os var Aristark, en makedoner fra Thessalonika. v3 Næste dag lagde vi til i Sidon; og Julius behandlede Paulus venligt og gav ham lov til at gå hen til vennerne og nyde godt af deres omsorg (ApG 27,1-3).

Opførelsen af Skt. Nikolaj-katedralen, der ligger ved siden af rummet, hvor Peter og Paulus mødtes i år 58 e.Kr., menes at kunne dateres til det 8. århundrede. I 1819 blev kirkerummet delt i to, så en tredjedel i dag er græsk-ortodoks og to tredjedele er græsk-katolsk. Igen et synligt eksempel på det spraglede kludetæppe af kirkeretninger, der lever og indordner sig under og med hinanden i Libanon. Af kirkens inventar fremhæves særligt ikonostasen, den billedvæg, der deler den ortodokse kirke i en hellig del, hvor kun gejstligheden må opholde sig, og en profan del, hvor menigheden har adgang. De fine, lokalt producerede ikoner stammer fra 1700-tallet.

Mens solen forsvandt bag havnens ruiner af korsfarerborgen og moskéens stræbende minaret, blev der tid til på egen hånd af dufte til stærke krydderier og sødlig sæbe i de snævre gyder i souk'en, den gamle markedsplads. – Og midt i fortællingen om århundreders troskamp, om fredelig sameksistens, om konflikter og forbrødringer; midt i duften af mynte og stærk kaffe, mellem kattenes hvæsen og børnenes hujen, mens husmødre tilberedte aftensmaden bag åbne vinduer og deres mænd ivrigt, men på behørig afstand, fulgte de europæiske gæsters færden i de smalle gader, blev fortryllelsen og aftenidyllen pludselig brudt; op ad hovedgaden snoede sig en lang, ubrudt konvoj af hvide FN-biler. Containere, pansrede mandskabsvogne og store busser på vej med nødhjælp til nødlidende mindede pludselig om den aktuelle ulykkelige, altoverskyggende situation i regionen. Og således blev torsdag afrundet. Tankevækkende og kontrastfyldt; som rejsens øvrige dage

Hans Wendelboe Bøcher

DAG 4: TURISTER I BYBLOS OG HARISSA

Besøg i Byblos

Vi kørte nordpå fra hotellet, Casa D`or, kl 9.00. Fredag er turens turisdag, og vi besøger verdens ældste by Byblos, hvor der har boet mennesker i 8000 år. Vi gik en lille tur i den gamle bydel på vej ind til korsfarerborgen som er bygget ca. år 1200. Fra toppen af borgen er der en god udsigt over et stort område med mange udgravninger, hvor en guide kunne fortælle i mange timer, vi læste lidt på de plancher, der var i området. Efter borgen gik vi ned til havet, for rigtig at se og mærke Middelhavet, det var dejlig varmt, både luft og vand, det var rigtig dejligt. Frokost spiste vi på en restaurant på havnen i Byblos.

Hans og Marianne Uggerhøj

Jomfru Maria i Harissa

Efter Byblos kørte vi igen sydpå til et sted ved navn Harissa, hvor vi tog med svævebane op til en stor jomfru Maria statue (se forsiden) på en bjergtop, hvorfra der var en fantastisk udsigt over området. Store dele af kysten langs Middelhavet er bebygget hele vejen op ad bjergskrånningen, ligesom i Norges fjeldbyer. På grunden ved statuen var der cedertræer, de har en vis lighed med de lærketræer der gror i Danmark.

Efter hjemkomsten til Casa D`or fik vi kaffe m. m. og Agnete Holm fortalte os om forholdene i Mellemøsten, bl. a. sagde hun at de kristne kan leve fredeligt sammen med både Drusere, Shia og Sunni muslimer, regionens hovedproblem er fjendskabet og magtkampen mellem Shia og Sunni muslimer, derfor er der brug for kristne og forskellige dialoggrupper, til at formidle samtaler der kan bløde op på fjendskabet mellem Shia og Sunni. Dialog er det eneste der kan hjælpe på situationen i Mellemøsten, derfor bidrager Danida også med store beløb til dialogarbejdet, og nogle af disse penge administreres af Danmission.

Om aftenen var vi ude i Beiruts pulserende aftenliv, hvor vi nød lidt mad og samværet med hinanden.

Hans og Marianne Uggerhøj

DAG 5: MØDE MED MUSLIMER OG ARMENERE

Møde med muslimske ledere

Denne dag var der arrangeret en paneldebat med en række muslimske ledere (sheiker) på restaurant Assaha i Beirut. Temaet var "Christian-Muslim Dialogue and its Current Challenges." (Kristen-muslimsk dialog og dens aktuelle udfordringer). Debatten var kommet i stand ved hjælp af Forum for Development, Culture & Dialogue (FDCD) under ledelse af Rev. Dr. Riad Jarjour.

Vi blev placeret ved borde opstillet i hestesko. Der lå papirer klar på hver plads og hovedtelefoner til oversættelse. Vi følte os som en officiel delegation til et bilateralt møde - eller multilateralt. Dr. Riad bød velkommen og introducerede ordstyreren, Kassem Kaasir. Derefter skulle vi påhøre den libanesiske nationalhymne. Flaget og teksten kom på storskærm, og alle rejste sig. Melodien havde mindelser om Marseillaisen.

Foto: Hans W. Bøcher

Programmet blev ikke helt fulgt. Efter planen skulle Agnete have sagt noget, men i stedet tog sheik Fadlallah ordet. Vi forstod bagefter, at det var, fordi han skulle på sygehuset bagefter.

Sheik Fadlallah (shia)

Sheik Fadlallah er shia. Fadlallah begyndte med at nævne tre udfordringer mht. dialogen:

- 1) religionernes rette plads er ved de forfulgtes side, men de bliver hele tiden spillet ud mod hinanden;
- 2) der er ikke bare problemer mellem "husene", men problemer internt i hvert "hus";
- 3) præsteskabets indstilling, historiske forhold, politik og manglende viden.

Korstogene er en historisk udfordring, ligesom det armenske folkemord er det. Religion bruges til politiske formål. Amerikanske missionærer kommer her til Mellemøsten med en politisk agenda, og omvendt er der aggressive muslimske bevægelser, der virker rundt i Europa. Der er informationsudfordringer, kolonialisme og boykot. Der er vold, som ikke har nogen identitet, men er sponsoreret af politiske kræfter. Vi håber på en fredelig dialog. Vi skal komme til rette med vores historiske erindringer, vores erindringskultur. – Hvad skal vi gøre? Det er vores fælles spørgsmål. Vatikanets initiativ i sidste måned, og Al Azhar, der fik pavebesøg, den slags initiativer kan give retningslinjer. Forhåbentlig er de initiativer indledningen til et nyt kapitel i muslimsk-kristne relationer. Vi vil ikke følge de politiske agendaer, der misbruger religion. Vi må danne en forenet front.

Sheik nr.2 (Sayyeed Jaafar?)(shia)

Det lykkedes mig ikke at holde styr på navnene, fordi rækkefølgen blev ændret, og navnene er stavet forskelligt i vores eget og i det officielle program, og den engelske oversættelse i høretelefonerne var ikke altid let at fange og vælger måske en helt tredje måde at omtale vedkommende på. - Sheik nr. 2 havde et stort og vildt skæg og var den, der så mest eksotisk ud, men han virkede ungdommelig, da han tog ordet, og han foretrak som den eneste at tale til os på engelsk. Han fortalte, at han er fra Sydlibanon (shia), at han har været på besøg flere gange i København, og at han har skrevet en bog om sit møde med Danmark.

Hvis man bor på et sted, hvor der er diversitet, altså flere forskellige religiøse grupper, så kan man vælge enten at leve med hinanden eller mod hinanden. Hvad er mon det klogeste? Det er det klogeste at samarbejde, udveksle erfaringer og visdom og udvikle en fælles etik. Det vil skabe fred socialt og individuelt. Hvis vi derimod tænker i eksklusion og isolation, kan det kun føre til katastrofe. Så, hvis vi er kloge nok, vil vi støtte dialog.

Også den interne muslimske dialog er nødvendig. – Vi skal holde op med at være selektive, altså hele tiden udvælge de værste ting om de andre i nyhederne, bygge vores opfattelse på dem og derved skabe negative reaktioner i eget samfund. Vælg ikke hele tiden de dårlige nyheder! Der er gode nyheder. F.eks. en demonstration i Palæstina med Bibel og Koran side om side, muslimer og kristne skulder ved skulder. Et andet eksempel fra Irak: muslimer gjorde rent og i orden i en kirke, der var blevet befriet fra ISIS, og de satte korset på plads oven på kirken igen.

Menneskene må holde fast i viljen til at leve sammen. Det er der en legende om: Djævelen overvejede, hvordan han kunne få menneskeheden til at ødelægge sig selv. Økonomisk? Ved fattigdom? Nej, fattige er også glade. Kunne han så ramme dem på helbredet? Nej, - syge kan også være glade ved livet. Nu har jeg det! – tænkte Djævelen. Ufred! Jeg fjerner freden fra dem, så vil menneskeheden ødelægge

sig selv. Men hvor skal jeg gemme freden for dem, den fred, jeg fjerner? På det højeste bjerg? Nej, for mennesker finder ud af at komme derop på et tidspunkt. På havets bund? Nej, også dér vil menneskene finde den på et tidspunkt. Nu ved jeg det! Jeg gemmer freden i menneskets eget hjertedyb! – Vi skal altså lede dybt i vort eget hjerte for at finde fred.

Sheik Ziad Al Saaheb (sunni)

Velkommen til alle parter. Vi er alle ét og med ét mål: alle menneskers glæde. Koranen er åbenbaret til vejledning, til dialog med Bogens Folk. Den dialog vil der komme noget godt ud af. Men dialog skal ske i alvor over for Gud og ikke ud fra simple, personlige interesser. Der er mange suraer, der handler om dialog, om fairness. Vi skal hverken afvise eller misbruge hinanden (Al-Ma'ida, Sura 5). Der er historien om bordet, der dalede ned fra Himlen til Jesus (sheiken må tænke på dugen med alle slags mad (Apostlenes Gerninger 10), der dalede ned til Peter i et syn for at overbevise ham om det rigtige i at døbe hedninger).

I Sura 29, Edderkoppen, står der: "diskutér ikke med Bogens Folk uden i god mening!" Det er også en definition af dialog. Gensidig forståelse og ville det gode, det er Islams kald. Islam tilskynder til dialog.

- 1) Mustafid. Den frie dialog mellem Muhammed og profeterne før ham. Det var en fri og fornuftig dialog til forskel fra samtalen med modstanderne, der forkastede profeten.
- 2) Ærlig religion. Et kald til ytringsfrihed i en søgen efter sandheden.
- 3) Kaliffen m.fl. afholdt netop paneldiskussioner, hvor alle kunne sige deres mening.

Alle religioner har en kilde. Profeterne er alle brødre, så man skal tro på dem alle sammen (Sura 2). Alt, hvad der er åbenbaret skal man tro. Enhver troende tror på Gud og hans engle, på bøger og budbringere. Enhver rigtig muslim tror på alle apostle og profeter.

Alle tilbedelsessteder er hellige og skal forsvares. Vi må stræbe efter at bevare hinandens helligsteder. Ondskab er forbudt af Gud; ellers ville en masse flere synagoger, kirker og klostre været blevet ødelagt. – Religionerne skal samarbejde, siger Gud, men ingen skal forlade sin egen tilbedelse. En af kalifferne spurgte Muhammed til råds: min mor er ikke muslim, men hun vil gerne besøge mig. Skal jeg tage imod hendes besøg? Ja, - sagde Muhammed, du skal være god mod alle uanset tro. Vær ordholdende over for alle. I må spise kristnes mad, og en muslim må gerne gifte sig med en kristen kvinde. Kun god dialog med de kristne, ingen skænderier. Ved profetens vejledning, ved Muhammeds hjælp vil dialogen lykkes i både Mellemøsten og Europa. Nogle (terroristerne) påstår at være muslimer uden at være det, og de skader Islam med deres vold.

(Det lyder som om, sheik Al Saahebs definition på en god interreligiøs dialog er en samtale, hvor alle anerkender Islams sandhed, og hvor modparten skal passe på ikke at

sige noget forkert. Vi fik en dvd af ham, hvor han fortæller om Muhammeds fødsel og Jesu fødsel. Den er sikkert god at tage ved lære af her op til jul!).

Sheik Zain El Din (druser)

Druseren startede med at takke os for vores fredsarbejde, anstrengelser for at få folk til at sætte sig sammen. Er problemet i toppen eller nede blandt folk? – "Druser" er et politisk begreb. Vi kalder os selv "gnostic unifier". Vi slår kun tilbage, når vi selv bliver angrebet. – Gud har aldrig differentieret mellem mennesker. Godhed og retfærdighed er det rigtige, og de vil sejre. Enhver uretfærdig regering vil i sidste ende falde. Jøderne var før forfulgte. Nu er de aggressorer. I dag er forholdet mellem Islam og kristenheden i krise. Men vi skal blive ved med at kræve retfærdighed til hele verden, selvom det er en umulig anmodning. – *(Drusersheiken bruger ordet "gnostisk". Under frokosten forklarede han, at de var sufier, mystikere).*

Sheik Mohammad Zaraket

Dialogen skal foregå, simpelthen af sociale grunde. Samtidig kommer Koranen med opfordringer til dialog med kristne. – Du skal være retfærdig mod dem, der ikke er aggressive mod dig. –

Muslimske teologer har gennem tiden taget forskellige standpunkter i forhold til kristne. Der har været perioder med fred og perioder med krig. Der har været korstog mod Islam og djihad mod Europa. En moden dialog har ikke kunnet udvikles på grund af følgende forhindringer:

1. En smertefuld historie. Korstogene fra kristen side og erobringstogter op i Europa fra muslimsk side.
2. De moderne bitre erfaringer: 11.september, Rushdies sataniske vers og Muhammedtegningerne.
3. Politisk misbrug af religionerne.
4. Sprogproblemer, ord og begreber, vi ikke forstår. F.eks. "ateist". Det ord misbruges af muslimer og anvendes på alle ikke-muslimer. Vantro kaldes de også. Det er beklageligt. For "kufar" eller "ateist" er ikke ensbetydende med en ikke-muslim i Koranen. "Dhimma" er et andet eksempel. Det udtryk er misforstået af både kristne og muslimer. Det er et moralsk begreb om social respekt over for kristne, men det fik efterhånden en negativ betydning. Muhammed ville bare beskytte.
5. Kulturforskelle.
6. At kristne i Mellemøsten i højere grad søger hjælp i Vesten end hos deres brødre i Mellemøsten. De er arabere. De skal udvikle en arabisk teologi.
7. Den manglende muslimske enhed. Muslimer har ikke selv formået at tage initiativ til et dialogforum, et fælles muslimsk råd. De glemmer, at religion er til for menneskets skyld og ikke omvendt.
8. Proselytisme.

Dialog, som ikke er bygget på klarhed og fairness, vil aldrig føre til noget godt. F.eks. er der muslimske mænd, der gør som om, de er kommet til skade med hånden, så de slipper

for at give hånd til kvinder (= uklarhed). Transparens i dialogen!

Sheik Sami Ab Il Mona (druser)

Alt er blevet sagt. Tak til alle.

Mennesker er sociale af natur og kan ikke leve alene. Både individer og samfund skal omgås andre. Vores natur kalder på dialog. Det positive ved diversitet. Den værste konflikt findes på det samme sted, hvor også den dybeste fred stammer fra: Levanten. Andalusien som et eksempel på, at relationer mellem religionerne er gamle, mødet mellem Islam og kristendom har fundet sted langt tilbage i tiden. Vi håber, at de to religioner får øje på deres ansvar for samvær.

Staten Israels oprettelse for næsen af os, muslimer, og den ekstreme idé, det land har som grundlag, har givet religiøse komplikationer. Israels oprettelse forårsagede sekteriske, muslimske ideer og terrorisme. Opsplitningen (af osmannerriget?) i små stater har haft en negativ effekt. – Dialogarbejdet er derfor vigtigt, men det besværliggøres af fremmede missionærer og supermagternes indblanding. Det fører til konfrontationer, og mange grupper har grebet til våben.

Dialog er positiv. Jo mere terror, desto større behov for dialog. Dialogen skal klargøre, hvad meningen med religionen egentlig er. – Kristendommen er kærlighedens religion, men der har alligevel været meget vold fra kristenhedens side. – "Two-face" dur ikke. Dialog skal klargøre tingene og udpege fanatismen og analysere, hvordan den opstår. Vi skal ikke bøje os for terror. Vi skal sejre i dialog!

Sheiks kommentar.

Jeg må vide, hvordan I forstår dagen. Vi har den opgave at gøre sagen klar og tydelig. Der findes snublesten på vores vej, men Skaberen ønsker kærlighed af os. Dialog skal altid have menneskers vel som mål. Dialog må ikke blive til prædiken. De forskellige tekster har skabt forskellige konfessioner, men ingen kan monopolisere sandheden!

Spørgsmål til panelet.

- Dialog eller diversitet? Hvad har vi brug for: stabil dialog eller stabil diversitet?

Det spørgsmål er vi forbi. Der har været masser af diversitetsstudier, studier af de andre, og de betyder kun noget for eliten. Opdag dig selv. Kend dig selv først, din egen religion, det er den vej, vi skal gå. Der er ingen modsætning mellem dialog og diversitet.

Ikke teologisk dialog, men teologi for livet, for et liv ved siden af hinanden i det samme samfund. Det er nødvendigt, at muslimer internt fører en teologisk dialog. I danskere kan lære os om dialogens kultur, og omvendt kan vi, muslimer,

lære jer, hvordan I kan leve med de muslimske minoriteter i Europa. Vi skal hjælpe og beskytte hinanden, dét er vores kald. – Vi er skabt med diversitet. Den er en rigdom. Vi skal forstå sandheden i religionerne. Kristendommen prædikede monoteisme længe før Islam. Vi skal forstå, hvad religion egentlig betyder og respektere menneskeværd, som vi har lært det fra Islam. Koranen (Sura 17, Al-Isra') siger: Vi har herliggjort Adams afkom, dvs. alle mennesker, hele humaniteten!

Spørgsmål til panelet (fra Agnete): Er der en rolle for kristne at spille i den internt muslimske dialog?

Du, Agnete, er et stort bidrag til den interne, muslimske dialog. Vi skammer os over, at vi ikke selv har kunnet finde ud af at mødes og gå i dialog.

Spørgsmål til panelet (fra Christian Roar): Hvad gør vi med de radikale imamer i Danmark?

1.) Det er fair at sige, at ikke alle imamer er radikale.
2.) Opfordringen til vold kommer ikke fra Islam, og repræsenterer ikke Islam. De radikale imamer trænger til rehabilitering. Moderation, mediering og gensidig forståelse er Islams basale værdier.

(Druser): Dialog er godt, hvor den end kommer fra. Vi gør faktisk selv forsøg på at få vore standpunkter til at mødes som muslimer. – Vi har selv problemer med radikale imamer, der prædiker had. Men jeg tror, at ekstremismen har nået sit klimaks, og at den fra nu af vil aftage. Der er en regression i radikalismen.

Spørgsmål (Johan): Dhimmibegrebet.

Et æresord til de kristne, som flertallet har fået en forkert forståelse af. Det betyder: du er blevet en del af mig nu, så du er som mig, under min beskyttelse. En hadith siger: "Den, der skader en dhimmi, skader mig!" Konnotationen har ændret sig, så begrebet dhimmi har fået den falske betydning af andenrangsborger. Vi skal gøre begreberne klare og rive mure ned.

Dhimmi er et historisk begreb. Det eksisterer ikke i dag. Kristne politikere bruger det i et råb om frihed.

(Svar til spørgsmålet om radikale imamer). Det er en god idé at uddanne europæiske muslimer til at være imamer i Europa. I Frankrig er der en islamisk institution til uddannelse af imamer.

Foto: Hans W. Bøcher

Herefter var der et flot frokostbord. Jeg sad i nærheden af den drusiske sheik, der havde brugt selvbetegnelsen "gnostic unifier". Jeg spurgte til det gnostiske ved det. Han var helt med på spørgsmålet og forklarede, at det var sufisme. Han fortalte også om sin familie, om hvem der skal gå med slør, de fromme kvinder og sheikens kone, og at han har en bror, som ikke engang overholder bedetiderne.

Vigtige temaer i sheikernes indlæg og i debatten:

- 1.) Religionerne bliver spillet ud mod hinanden, og de bliver misbrugt til at hidse én befolkningsgruppe op mod en anden.
- 2.) Erkendelse af det internt muslimske problem, konflikten mellem sunni og shia.
- 3.) Erindringskulturen, de historiske udfordringer, vores måde at bruge historien på over for hinanden, muslimer og kristne. Sol og vind blev omhyggeligt delt lige i de eksempler, der blev nævnt, og viser en vis muslimsk selverkendelse.
- 4.) Dialogens nødvendighed blev understreget, men for én af sheikerne var det tilsyneladende en dialog kun på Islams betingelser, ikke en fri dialog i principiel gensidig anerkendelse, men en fortielsens dialog, hvor man skal gøre som om, alle anerkender Muhammed.

Michael Berg, Jetsmark.

Besøg hos Den armenske Kirke

Om eftermiddagen besøgte vi den armenske kirkes hovedsæde i Antelia og mødte her Hans Hellighed Katolikos Aram I

Besøget var tredelt: Vi fik en kort rundvisning i det kilikiske museum, deltog i vesper i kirken, og til sidst blev vi modtaget af katolikkossen, hans hellighed Aram I. Dertil kom at vi før den officielle modtagelse havde mulighed for at se kapellet, der står som et mindesmærke for det armenske folkemord.

Det kilikiske museum

Vi blev modtaget af en af brødrene, Harnt, der sammen med en yngre kvinde, Naré (?) viste os rundt i museet og gav et par kommentarer om historien, bl.a. folkemordet og årsagen til de to hovedsæder og katolikosser. Det var, ikke

overraskende, vigtigt for ham at understrege, at der ikke var tale om opsplitning men udelukkende historiske forhold, der gjorde, at katolikossen på tiden op mod opdelingen havde svært ved at rejse mellem menighederne i og uden for Armenien, hvorfor man valgte at have to hovedsæder med hver sin katolikos. I sin bog "The Armenian Church" nuancerer HH Aram I forklaringen.

På museet blev rundvisningen koncentreret om tre genstande:

1. En meget stor lysestage fra 1804 med rækker af profeter, apostle og treenigheden.
2. Et stort vægtæppe fra 1733 med motiv over verdensdommen.
3. Karret til den hellige Myron. Ved dåb salves barnet og modtager også nadver for første gang. Salvningen sker med Myron, der kræver en lang forberedelsesproces, der kun kan udføres af katolikossen. Der indgår mere end 40 ingredienser, og ny myron fremstilles kun én gang hvert syvende år. Når den er færdig, blandes resten af den gamle myron i den nye, der på den måde har rødder meget langt tilbage. Tidligere blev ingredienserne til fremstillingen opbevaret i karret. Vi fik fortalt, hvordan det gamle land for sidste gang blev velsignet med myron, da man under en rejse måtte bære karret over en flod og der i den forbindelse kom vand ind i karret, hvor alle myron-ingredienserne lå. I dag er karret tomt, men myron fremstilles fortsat efter den gamle opskrift.

Modtagelse hos hans hellighed Aram I

Efter at have givet hånd til alle indtog HH sin stol og vi andre blev bænket på de fine stole langs væggene.

I sin tale til os fremhævede han det tætte bånd, der har været mellem Folkekirken i Danmark og Den armenske Kirke, siden to danske kvinder hjalp ved grundlæggelsen af armenske skoler efter folkedrabet. HH fortalte om kvindernes arbejde, om skolerne, betydningen og understregede ikke mindst den bevidsthed om fællesskab, som det havde afsat i det armenske folk. Både kvinderne og vores kirke blev rost meget for indsatsen, og tråden blev trukket frem mod nutiden, idet han nævnte flere danske kirkefolk, der enten har besøgt skolerne eller støttet den armenske kirke på anden vis. Blandt de nævnte var biskop emeritus Erik Norman Svendsen og prof. Anna Marie Aagaard.

Med denne varmhjertede beskrivelse fik han lagt meget fint op til det, der var hans anliggende nu: Dette nære bånd mellem vores kirker bør fortsætte eller måske snarere styrkes igen, da der i de senere år næsten ikke har været kontakt. Folkekirkens Nødhjælp har tidligere besøgt nogle af uddannelses- og udviklingsprojekterne og støttet dem økonomisk, men det er nogen tid siden.

Budskabet fra HH til os var klart: Han ønskede, at vi skulle gå hjem til vores biskopper, til FKN, til hele vores kirke og tale

for at fortsætte den nære relation. Det er jeres mission at fortsætte dette arbejde, sagde han.

Foto: Hans W. Bøcher

Efter dette var der mulighed for spørgsmål, og vi kom omkring forholdene for armenere både i Libanon, Syrien og andre lande. De kristne minoriteter i Syrien er hårdt ramt af krigen, og nogle er flygtet fra landet. HH fortalte, at han havde været i Aleppo og fejret nadver. Der erfarer han, at der fortsat er stor brug for nødhjælp, men at man bliver nødt til at prioritere blandt ønskede projekter, og et meget vigtigt behov er at rekonstruere menighederne og fællesskabet (the community) både etisk og spirituelt. Som han sagde: Meget er ødelagt. Det er ikke nemt at genopbygge en bygning, men det er heller ikke nemt at genopbygge et ødelagt hjerte.

Ifølge HH var hovedopgaven både i Aleppo og flere andre steder at genopbygge fællesskaber (communities), og dette, skønnede han, kunne bedst gøres ved at styrke skolerne, da de ikke blot fungerer som uddannelse, men er kirkens forlængede arm, der virker på en måde, hvor det netop er både historie, selvforståelsen og fællesskabet, der styrkes.

Boggave: HH Aram I har i 2016 skrevet den oven for nævnte bog "The Armenian Church, An Introduction to Armenian Christianity", og den forærede han os alle sammen et eksemplar af. Jeg har læst den og kan anbefale den. Den er letlæst (måske særligt for teologer, men kan fint læses uden forhåndsviden), og den giver, som titlen lover, en god introduktion til væsentlige træk af historiske begivenheder og teologiske og kulturelle kendetegn fra og for Den armenske Kirke.

Helle Rosenkvist

DAG 6: GUDSTJENESTER

Protestantisk gudstjeneste søndag formiddag

Det var en Kirke under NESSL, vi besøgte.

Vi fik en varm modtagelse af stedets præst, Georg Murat, da vi ankom i rigtig god tid. Jeg vil ikke referere hele gudstjenesten, men blot nævne noget af det, jeg lagde mærke til.

Menigheden var meget involveret i gudstjenesten på den måde, at der var mange "på banen" i løbet af gudstjenesten, og man var ikke alene med i salmesang og trosbekendelse, men også i veksellæsning. Jeg fik senere at vide, at der kun er to på lønningslisten i kirken, præsten og en sekretær. Resten er ulønnede, så dem er der rigtig mange af, pianist, forsanger/solosanger, læsere, med flere.

Indsamlingerne var som mange andre steder udenfor Danmark en del af gudstjenesten. Det kan jeg godt lide. Der blev samlet ind til kirken selv, og til en fattig menighed i Bekadalen.

Indsamlingen lå så også fint i forlængelse af dagens tema "thanksgiving" og prædikenen lå også i god tråd med det, med udgangspunkt i Markus 12,38-42 (om den fattige enkes gave) og 2. Kor. 9,6-15 (bl.a. om at Gud elsker en glad giver). Det handlede bl.a. om grunde til at takke Gud.

Kirkebønnen var også en bøn om at passe på Libanon og en bøn om fred, noget som stod meget stærkt, når man tænker på den politiske situation.

Jeg mener ikke, at de som vi har faste tekster til de forskellige søndage. Men jeg kunne forstå, at det i Tripoli også havde taget udgangspunkt i "thanksgiving" så det kunne tyde på, at hver enkelt præst ikke blot vælger selv.

Liturgisk set virkede gudstjenesten noget "skrabet" på mig. Jeg savnede lidt nogen "større salmer" og nadver, og en liturgisk linje, som er med til at løfte gudstjenesten til en fest. Jeg fik bagefter at vide, at der kun er nadver en gang om måneden, noget der også tidligere har været praksis herhjemme.

Dejligt at Agnete kunne bringe en hilsen, og også godt at få velsignelsen på modersmålet.

Der var efter mit skøn 60-70 i kirke ud over os. Jeg fik bagefter at vide, at det var langt under gennemsnittet. Bl.a. Dagens maratonløb i byen fik skyld for det, nogle af de potentielle kirkegængere var med i løbet, andre kunne ikke komme frem, på grund af afspærringer i forbindelse med løbet. Normalen var 150.

Efter gudstjenesten var der kirkekaffe i nogle flotte menighedslokaler, som også blev brugt til

menighedsmedlemmernes fester. Man fik et indtryk af, at det økonomisk set var en relativt velstående menighed med mange veluddannede mennesker. Nogle af dem talte også om, at de hurtigt kunne rejse ud af landet, hvis der blev krig. At mange var velstående blev på en måde også bekræftet, da vi sammen med en gruppe af menighedens medlemmer spiste frokost. Der var bare så stor et "tag selv bord" at man umuligt kunne nå at smage noget af det hele.

Fint at få denne gudstjeneste suppleret med noget lidt andet om aftenen. Der var mere fest.

Keld Skovgård

Kl. 18.00 deltog vi i en gudstjeneste i den katolske Maronitter kirke, hvorefter vi havde en spændende dialog med en af kirkens præster.

På besøg i Tripoli

Johannes Kühle, Torben Christensen og Bruce Steuer blev hentet søndag morgen for at tage på besøg i Tripoli oppe nordpå. Turen foregik med bil. Chaufføren måtte parkere et stykke fra hotellet p.g.a. Beirut Marathon. Der var ikke megen trafik på vejene, dog var der et sted med mange biler tæt ved maraton løbets udgangspunkt. Efter at vi var kommet forbi maraton området, satte chaufføren farten op og vi rullede godt afsted mod Tripoli.

Vi ankom til Tripoli kl. 09.50. Det, vi så af byen i første omgang, var en pæn by med pæne bygninger.

Vi ankom til kirken kl. 10.01. Den er en lille reformert kirke, hvor stort set alle er i familie med hinanden både åndeligt og biologisk og de er cirka 80 voksne i menigheden. Der var to haller i kælderen. Den ene er til søndagsskole og den anden for socialisering, samt et lagerrum med at køleanlæg for afdøde.

Søndagsgudstjenesten i Tripoli

kl. 10.30 var vi til gudstjeneste i The national Evangelical Presbyterian Church of Tripoli.

Før gudstjenestens begyndelse talte Torben og pastoren sammen kort på pastorens kontor.

Vi mødte kirkens pianist/organist, der havde taget noget godt kvalitets oliven olie med til pastor Rula Schleiman. Hun er den første kvindelige præst i Libanon. Vi fik udleveret en oversigt over gudstjenestens forløb på engelsk.

Læsninger var bl. a. Salme 34,1-10, der blev læst som veksel læsning mellem menigheden og oplæseren. Der blev sunget fire salmer i løbet af gudstjenesten. De var velkendte af mig og kommer fra den engelsk/amerikansk salme tradition.

Dagens prædiketekst var Lukas Ev. 18,9-14 lignelsen om farisæeren og tolderen i templet.

De har mindst to klaverer i kirken. Det ene er et traditionelt klaver og det andet er et elektrisk/elektronisk klaver, som man kan få til at lyde som et orgel og meget andet. Kirken har et buet loft og der er aircondition, som fungerer godt.

Rula talte i sin prædiken om Thanksgiving og taknemlighed overfor Gud. På vej til kirken spurgte en dreng hende, hvad Thanksgiving var for noget og hun fortalte om den første Thanksgiving, der blev holdt i Amerika i 1671, hvor indianerne hjalp de indvandrede europæer med at dyrke afgrøder og efter endt høst samles indianerne og de nye amerikanere for at fejre den høst, der betød at de nu kunne overleve den kommende vinter. Deres marker var til at begynde med blot på cirka 50 hektar.

Og så talte hun om farisæerne og toldereren:
Farisæeren havde

- et godt ry
- var blandt samfundets elite – en af de bedste
- vidste hvad man skulle.

De var de eneste der kunne overholde loven helt på rette vis og de følte sig som eliten, de bedste og værd at efterfølge.
Tolderen havde

- et dårligt ry
- var kendt som grådige, snu mænd, der arbejdede for de fremmede romerske herskere
- kendt for at være rige pga. af deres hverv.

I templet stod farisæeren alene og bad for sig selv og til sig selv. Han bad velkendte bønner og takkede Gud, at han ikke var som toldereren. Tolderen stod til gengæld langt borte med bøjet hoved. Han fortrød sine handlinger og bad om tilgivelse: "Herre tilgiv mig mine synder!" Han gik hjem som en ren. Vi er ligesom toldereren - svage og har brug for Guds tilgivelse.

Og så fortsatte hun ved at spørge, "Hvad er det rette? Vi skulle ikke dømmе, hverken den ene eller den anden. Nogle fristes til at bede "Jeg takker dig Gud, at jeg ikke beder som farisæeren gjorde! "

Nej, vi er her for at takke Gud. Sådan skal det være og det hjælper os til at være ydmyge. Farisæeren roste sig selv. Han var ikke tæt på Gud. Når vi beder, skal vi takke Gud for hans nåde og velsignelser. Når vi tror på Jesus, betyder det ikke, at vi er bedre end alle andre.

Under salmen efter prædiken blev der indsamlet penge og der var i bænken lagt små konvolutter, man kunne lægge sit offer i.

Efter gudstjenesten

Efter gudstjenesten var der en hyggelig frokost, hvor vi fik hilst på flere fra menigheden. Det var virkelig fint og man fik fornemmelse af, at det var noget de ofte gjorde og at det var en tæt knyttet menighed, der havde det godt sammen. Efter vi havde spist og talt med flere fra menigheden, begyndte Torben og Johs. at spille fodbol med to kvinder fra menigheden. Jeg ved ikke, hvem der vandt. Det gjorde pigerne fra menigheden vist nok. Jeg tog et spil med en dreng fra menigheden på mit hold og vi vandt også over Torben og Johs.

Siden tog Roula os på en lille tur i byen, først til fods i nærheden, hvor hun allerførst viste os to skud huller i kirkens facade. Hun sagde at det var ligesom om kirken var blevet løftet op, væk fra kampene, mens de stod på. En anden bygning på den anden side af vejen var totalt ødelagt.

Siden kørte hun os rundt og i bil og viste os byen og ikke mindst deres gamle skole, som de nu bruger til at undervise 95 syriske flygtninge børn. Vi var også en tur nede ved stranden og inden da så vi nogle gamle lokomotiver, fra dengang der var en jernbane i Libanon. Derefter tog de os til en fin restaurant med fin udsigt ud over Middelhavet. Langt bag os, på en bakketop så vi et flot nyere nonnekloster.

Senere på dagen efter vi havde spist og det var blevet mørk, så vi deres ret flotte nye skole, hvor der går godt 1000 elever. Skolen ligger et stykke vej udenfor byen. Det er en privat skole og derfor er kravene til skolens standard ret høje. Den nye skole er finansieret af synoden, og den lokale Tripoli Evangelical Church skal så prøve at tilbagebetale gælden ved brugerbetaling.

En anekdote ved skolen er at den blev bygget mens der var uroligheder i byen og der var snigskytter tæt ved den gamle skole. Derfor følte de sig nødsaget til at fremskynde deres planer om en ny skole udenfor byen og samtidigt var deres kirke i byen i fare for at blive ødelagt på grund af kampe lige udenfor kirkens dør. Derfor bad de arkitekten om at lave en mindre mødesal i den nye skole til de cirka 80 medlemmer i menigheden, hvis de blev nødsaget til at flytte deres gudstjenester dertil, men for den marionitiske arkitekt var "mindre" en sal, der kunne rumme op mod 1000 mennesker. Det meste af salen bruger de nu som udstillings lokaler for folk, der vil leje sig ind og kun har indrettet en mindre del som kirkerum.

Derefter blev vi hentet ved den nye skole af vores taxa, som kørte os tilbage til den marionitiske kirke for der igen at slutte os til gruppen.

Bruce Steur